

Joan Duran: la casa de l'existència és la paraula

quaderndelesidees.press/joan-duran-la-casa-de-lexistencia-es-la-paraula/

June 6, 2015

Poemes escrits amb l'absoluta convicció que la paraula poètica és l'extrema llum que dibuixa els contorns de la matèria fosca i la que construeix la nostra identitat personal. Joan Duran (Sitges, 1978) ha publicat el revers indispensable del seu poemari anterior, *Extrema llum* (Pagès Editors, 2014); amb *Matèria fosca* (Ed. Moll, 2014) Joan Duran aplega les seves motivacions líriques més profundes i ofereix als lectors un compendi artístic i vital que recorre, per una banda, la modernitat pictòrica europea i, per una altra banda, la intensitat lírica en estat pur. No debades la primera part del llibre són quinze poemes que recreen el motiu estètic de quadres de pintors europeus, americans i catalans: des de Hopper a Rusiñol, passant per Toulouse-Lautrec i d'altres. Al llarg del poemari hi ressonen tres dels poetes més intensos que hi ha hagut als Països Catalans: Miquel Àngel Riera, Joan Vinyoli i Rosselló-Pòrcel, que són reivindicats —i acompanyen— en els versos de Duran.

Fotografia de Gerard López Chacón.

Matèria fosca va merèixer el XXIXè Premi Bernat Vidal i Tomàs, de Santanyí. S'endinsa en com la paraula és creadora de realitats i com els versos donen cos a la matèria gràvida i volàtil, en la seva doble condició essencial. El llibre és dividit en tres parts i amb un pròleg i un epíleg en forma de vers que contextualitzen la seva recerca existencial. Dir la paraula i fer que siguin possibles la vida i el cant. Travessar l'horitzó que ens separa de l'altre i existir-nos en la paraula donada. En el trajecte líric de *Matèria fosca*, l'acció d'apel·lar al tu que ens va conformant íntimament és la clau de volta de la nostra existència. I d'aquesta manera ens ho avança el poeta en incloure la citació d'un poema de Miquel Àngel Riera que remet a l'acció de *tuejar*. L'alteritat defineix els signes del codi que els dos amants compartiran. El jo líric malda per construir-se la casa de l'existència, *el lloc* on habitar-hi amb el temps i cadascuna de «les coses efímeres» que parem i desparem a «la plaça estesa de la ciutat». El poeta amb si mateix construeix la casa on serà possible l'existència amb l'altre. Així ho podem comprovar al començament de “Epíleg”, el poema que clou el llibre, i que estableix la transposició del jo líric en el jo d'una ciutat que ens camina per dins: «He donat el meu nom / al gest dels homes que recullen / les coses efímeres del seu matí / a la plaça estesa

de la ciutat. // Hi són les sabates, la roba / que em despulla i que ara se m'endú / com allò que vam callar. Que em buida. / I quedo nu —esquelet desordenat / de dies amb tu — en un paisatge / de barri després del dia de mercat».

Observem com l'espai del poema és un paisatge de barri després del dia de mercat. El jo líric es transvesteix en una figura interna de la ciutat. Resta nu després de les paraules escrites al llenç dels poemes i, en extensió, el llibre present és «un esquelet desordenat de dies amb tu». Al primer poema, “Pròleg”, l'espai líric és «el temps d'un solar enderrocat». Perquè dir la paraula devasta per dins i per fora, al jo i al no-jo (el món). Tanmateix és també amb la paraula que podem efectuar la nostra reconstrucció individual. Comprovem-ho a les dues primeres estrofes del poema d'obertura de *Matèria fosca*: «Ens falta la paraula on sempre som / possibles. La paraula que s'escorre / des de dalt com una pluja, d'un cel / a l'altre cel, quan gosem enrunar / l'envà i els bastiments de l'horitzó. // Però dir-la devasta: el torrent cavalca / l'asfalt, s'endú el ciment, arrossega / el pes del desig i bolca les ombres / sobre el temps d'un solar enderrocat. / I deixa al llavi els llots de la crescuda».

Tot seguit el poeta ens avança que sovint és això el que queda, després de l'amor. La devastació d'un temps passat és també, en aquest poemari, la reconstrucció d'un jo transformat en una terra —encara inconeguda— per a l'amant. El poeta es dona a l'altre completament. Ha viscut les paraules escrites per crear un territori per a la vida en comú. Referint-se a les paraules, el poeta escriu a “Epíleg”: «En tocar-les et seran la boca, / les mans i el meu mar com una sang / que es bolca damunt la sorra encara / inconeguda, per trepitjar». És així com Joan Duran perpetua la transformació constant de la matèria per mitjà de l'al·legoria entre el seu esdevenir íntim i temporal i el curs històric de les ciutats habitades. Hi té un paper clau la concepció de l'amor que, seguint el dictat del títol *Matèria fosca*, pren la categorització de “Fosc amor” (títol de la primera part). En l'amor hi ha la recerca i l'exili, l'acció d'habitar i l'espai deshabitat, la plenitud i el buit, l'extrema llum i la matèria fosca. En aquest conjunt d'opòsits hi batega el vers esmolat i d'alta densitat lírica de Duran. En aquesta primera part hi ha quinze poemes que duen l'epígraf d'una obra d'un pintor contemporani, ja sigui del segle XIX o del segle XX. Paul Klee és un dels mestres escollits i dues obres seves protagonitzen dos poemes de Duran: “Casa”, que és acompanyat pel quadre *Ad Parnassum* (1932) i “Clown”, que compta amb *Clown al llit* (1937). Els intercanvis entre art i poesia han sovintejat les lletres europees al llarg del segle XX i són un dels camins més fructífers i bells que obren portes a la poesia d'avui. Joan Duran ha sabut penetrar el color i les formes dels llenços per dotar-los de forma lingüística i de batec existencial. “Casa” és un poema objecte. Cada element del quadre té el seu concepte dins del poema. Gràcies a l'ús eficaç de la metàfora i de l'al·legoria, Duran trasllada el traç pictòric a un element constitutiu del text: «la mida oberta del temps» bé pot ser l'obertura horitzontal cap a la dreta de la casa que pintà Paul Klee; el poeta s'hi situa a dins, de la casa, i es dirigeix al tu del poema. El traç negre del pinzell que s'eleva en vertical, bé podria ser «el traç que s'alça calcant el perfil / de costa de les ciutats que escullo avui / per oblidar-te». La figura resultant del perfil de la porta amb el traç que s'alça en diagonal seria la imatge poètica perfecta per exemplificar el que més endavant

escriu: «la ratlla d'atzabeja als ulls sense contorn / del blanc deixa entreoberta la casa de Klee». Cal remarcar que la casa del quadre no té cap finestra: l'obertura —i la fusió absoluta— amb l'espai ve donada per una porta assenyalada i per aquest traç que deixa entreoberta tota la casa amb el paisatge que l'envolta i que continua més enllà del quadre. El poeta evoca els records i els rastres d'una vida en comú viscuda amb l'amant que ja no hi és. Amb aquesta evocació, «t'hi continuo el cos». El poema es resol amb mestria i hi incorpora l'atmosfera visual, plàstica, a l'estat existencial del jo líric. És una escena pictòrica en la qual el poeta hi ha posat paraula i sentit; el pintor, la forma. La correspondència de les sensacions amb la plasticitat dels colors d'ambdós artistes l'han sabut configurar en les seves obres respectives.

A la segona part l'espai líric és “Cabarets buits”, el lloc on el jo poètic hi afirma la pèrdua i l'absència. Són dues constants que remetent a la noció física del buit i és el que li permet d'afirmar: «I m'obro foc a l'ombra de l'ombra», amb un joc verbal que du a l'extrem el sentit fins a l'anorreament absolut. És en aquest poema quan les nocions de l'enlloc, l'aïllament, «el gris del temps», anul·len tota possibilitat de retorn i de benestar existencial, «en aquesta ciutat en guerra d'oblits». Al llarg dels poemes va prenent forma la idea inicial del temps «d'un solar enderrocat», que és el final de totes les batalles.

A *Extrema llum*, en canvi, Joan Duran escriu l'anvers de la concepció de la matèria: hi ha l'aparença física connotada amb termes positius de llum, claror, revelació existencial i també hi trobem la confiança en el llenguatge com a eina per a posicionar-nos davant del món. També per a construir-nos la casa de l'existència. Ara l'espai líric és l'illa de Creta i, en extensió, Sitges i la costa mediterrània: sorra, mar, paraula enrunada, temple de llum. Cal cercar la regeneració constant, el fer-se i desfer-se, el plegar-se i el desplegament emocional. En definitiva, participar en el transformar-se constant de la matèria sobre els vectors del temps i de la història. Creta serà l'obertura cap a la llum des de la muesa mineral i des d'aquesta paraula que malda per ser matèria igual de generadora de realitat física com aquesta. El llenguatge tot ho pot, sembla declarar el nostre poeta al llarg del llibre. La badia i la platja enllacen el mar amb la sorra, l'onada és clam de roca i sexe verbal per a la matèria que som i que palpem. El nostre cos desenvolupa un perfil que elimina contorns fixos. Duran escriu: la paraula es féu llum «en algun migdia del temps sense nosaltres». D'aquesta manera, el passat ja no és oblit sinó arrel permanent del nostre present. I podem afegir que la paraula també es féu matèria en els nostres cossos. Venim del món cultural clàssic i mediterrani, i és aquí on encara pren forma i sentit la nostra història present com a poble.

És la llum de la Mediterrània qui ens conforma a tots nosaltres com éssers per al món. De la mateixa manera que és la llengua la que ens construeix la casa de l'existència. La síntesi lírica inescotable és, doncs, l'extrema llum de la Mediterrània: «Aquesta illa i els seus absoluts del vidre / i de la sal, del nacre i de la sorra, del tot a prop del tot». I després ho rebla al mateix poema de la primera part intitulada “Creta”: «Un coàgul de saba / espera, a l'origen, la nostra torrentada / de buits i gravetats». Per tant, de

matèria fosca i de somni lluminós, d'extrema potència verbal és la nostra existència individual i col·lectiva. La paraula és la matèria de la nostra parla i dóna contingut als nostres cossos.

RICARD MIRABETE

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Ricard Mirabete

